

Kultuuripärand ja selle mõtestamine üldplaneeringutes

Jõgeva- ja Tartumaa kultuuripärandi käsitlemis
veebinar

Anni Martin ja Ulla Kadakas
Muinsusakitsesamet

11.03.2021

10.20 – 10.45



Ugri rahvaste kultuur...
e.ee



Eesti kultuurimälestis.j...
ipedia.org



Ugri heritage - 照片 | ...
facebook.com



Kultuuripärand
pallasart.ee



Khanty - Wikipedia, den frie ...
da.wikipedia.org



Картины Финно-Угры — ку...
artnow.ru



Kultuuripärand | Kaitsealad
kaitsealad.ee



Eesti kultuuripärand – Eesti
estinst.ee





Mälu on inimese põhivajadus

**“Inimene on justkui endakootud tähistusvõrkudesse
püütud loom”**

antropoloog Clifford Geertz

**“Tähendusi luuakse ja neid ühtlustatakse
kommunikatsiooni kaudu”**

sotsiaalse konstruksionismi teoreetikud

“Kes minevikku ei mäleta, see elab tulevikuta”

Juhan Liiv

**“Taim ilma juurteta kuivab ära ja teatud mõttes
närbub ka inimene ilma minevikku tundmata”**

Lennart Meri



Miks on pärand oluline?

Ehitatud keskkond kannab inimloomingu mälu, aitab orienteeruda mitte ainult ruumis, aga ka **ajas**

Pärandil on oluline roll inimeste ja kogukonna identiteediloomes

Enamasti on just pärand see, mis loob paiga kuvandi väljapoole

Kultuuripärand ei ole üksnes muinsuskaitseseaduse alusel kultuurimälestiseks tunnistatud objektid ja alad, vaid **kultuuriväärtuslik keskkond laiemalt**





Inimesed ja kultuuripärand

84% jaoks on kultuuripärand oluline

82% arvab, et kultuuripärand on oluline kogukonnale ja 94%, et riigile

86% tunneb uhkust oma piirkonna või riigi ajaloolise mälestise ja pärimuse üle

Euroopa Komisjon viis 2017. aastal läbi kultuuripärandi teemalise küsitluse – <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2150>





Miks on vaja pärandit kaitsta?

Põhiseaduslik ülesanne: „kindlustada ja arendada riiki, mis peab tagama eesti rahvuse, keele ja **kultuuri säilimise läbi aegade**“

Kultuuripärandi väärtustamine ja säilitamine on **ühiskonna ühine kohustus** (MuKS § 3 lg 1)

Kultuuripärandi säilitamine ja teadvustamine **hoiab alal riigi ning tema piirkondade identiteeti ja eripära** ning kindlustab praegustele ja tulevastele põlvedele mitmekesise ning kultuurimälu kandva elukeskkonna (MuKS§3 lg (2))



Sellest, mis on meie jaoks oluline ja tähenduslik meid igapäevaselt ümbritsevas, saab sageli aru alles siis, kui see on kadumise äärel või juba jäädavalt kadunud.

Kaitseväelased lasid Tapa endise mõisa õhku

EESTI

29.04.2020 21:36



31.05.2019, 19:02

Allkirjade kogumine osutus asjatuks, Mustamäe ajalooline villa läks ikkagi lammutamisele (174)



Fred Püss
reporter-toimetaja

974





Reopalu kalmistu juhtum

40 kilo metalli *versus* sajad anonüümsed hauad

300 eurot metalli kokkuostust *versus* 30 000
plaatide taastamiseks



Raadi lennujuhtimiskeskuse juhtum





PLANEERIMISSEADUSE
LAHTISELETAJA EHK AJAVEEB

Ruumiline planeerimine ▾ Õigusaktid ja kohti

Koolitused ▾ Mereala planeerimine ▾ Ki

Üldplaneeringute koostamine 2019-2020 ▾

Muinsuskaitseameti juhend üldplaneeringu koostamise kohta

Korrastatud ja hoitud kultuuriväärtused loovad parema ja atraktiivsema elukeskkonna, mis aitab kaasa elukvaliteedi tõusule, loob töökohti, elavdab majandust ja kasvatab piirkonna konkurentsivõimet. Kultuuripärandi väärtustamine, arendamine ja säilitamine on ühtaegu nii ühiskonna ühine kohustus kui ka võimalus.

Üldplaneeringu koostamisel on oluline arvestada kultuuripärandiga kui avaliku väärtusega ja nende säilimise ja kasutuses hoidmise toetamiseks teha koostööd [Muinsuskaitseametiga](#). Koostöö hõlbustamiseks on Muinsuskaitseamet koostanud [juhendi kohalikele omavalitsustele linna/valla üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algamise kohta](#).

1. Kultuuripärandi kui olulise avaliku huviga arvestamine (kooskõlastamise alus)
2. Soovitused kohaliku tähtsusega pärandi määratlemiseks
3. Koostöö tegija pooleli olevates menetlustes

Kultuuripärandiga arvestamine - amet kui koostöö tegemise partner

- **Riik ja kohaliku omavalitsuse üksused arvestavad kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ja teevad omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilitamist ja kasutuses hoidmist (MuKs § 3 lg 7)**
- PlanS § 8-12
- Elukeskkonna parendamise põhimõte
- Kestliku kahanemise põhimõte
- Säästva arengu ja säästliku maakasutuse põhimõte
- Huvide tasakaalustamise põhimõte

Riiklik kultuuripärand



Kohaliku tähtsusega pärand: PlanS § 75

16) miljööväärtuslike alade ja väärtuslike üksikobjektide määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine;

17) kohaliku tähtsusega kultuuripärandi säilitamise meetmete, sealhulgas selle üldiste kasutustingimuste määramine;

31-st ÜP ülesandest kultuuripärand ei ole uus asi, millega KOV, konsultant kokku puutuvad

Arheoloogiapäränd ja planeerimine



Arheoloogiapärandi kaitse korraldamine

- Arheoloogiapärandil on kaks olulist väärtust:
 - olemine (maastikulise) mälu allikas
 - olemine ajaloolise ja teadusliku uurimistöö vahend
- Maastiku planeerimisel tuleb püüda luua tingimused arheoloogiapärandi säilimiseks puutumatusena oma tekkekohal
- Kui kohal säilitamine pole võimalik, siis tuleb tagada uuringute läbi viimine.



Arheoloogiapärand muinsuskaitseseaduses

- Arheoloogiamälestised (§ 11 lg 3)
- Arheoloogilised leiukohad (§ 25)
- Arheoloogiline kultuurkiht (§ 6)
muinsuskaitsealal või teist liiki
mälestiste osana, mälestise
kaitsevööndis
- Arheoloogilised leiud (§ 24)
- Veel kaitse alla võtmata muistised



- tööde peatamine (§ 31, 60, 82)
- otsinguvahendiga otsijate
koolitamine, teavitamise ja aruande
esitamise kohustus (§ 29)
- keskkonnamõju hindamise käigus
tuleb vajadusel viia läbi
arheoloogiline uuring (§ 31 lg 3)

Arheoloogiapärand, üldplaneering, ÜP KSH

KeÜS § 3 Keskkonnahäiring

(1) Keskkonnahäiring on inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. Keskkonnahäiring on ka selline ebasoodne mõju keskkonnale, mis ei ületa arvulist normi või mis on arvulise normiga reguleerimata.

(2) Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist:

/.../

4) olulise keskkonnamõju põhjustamisel;

/.../

KeHJS

§ 2². Oluline keskkonnamõju

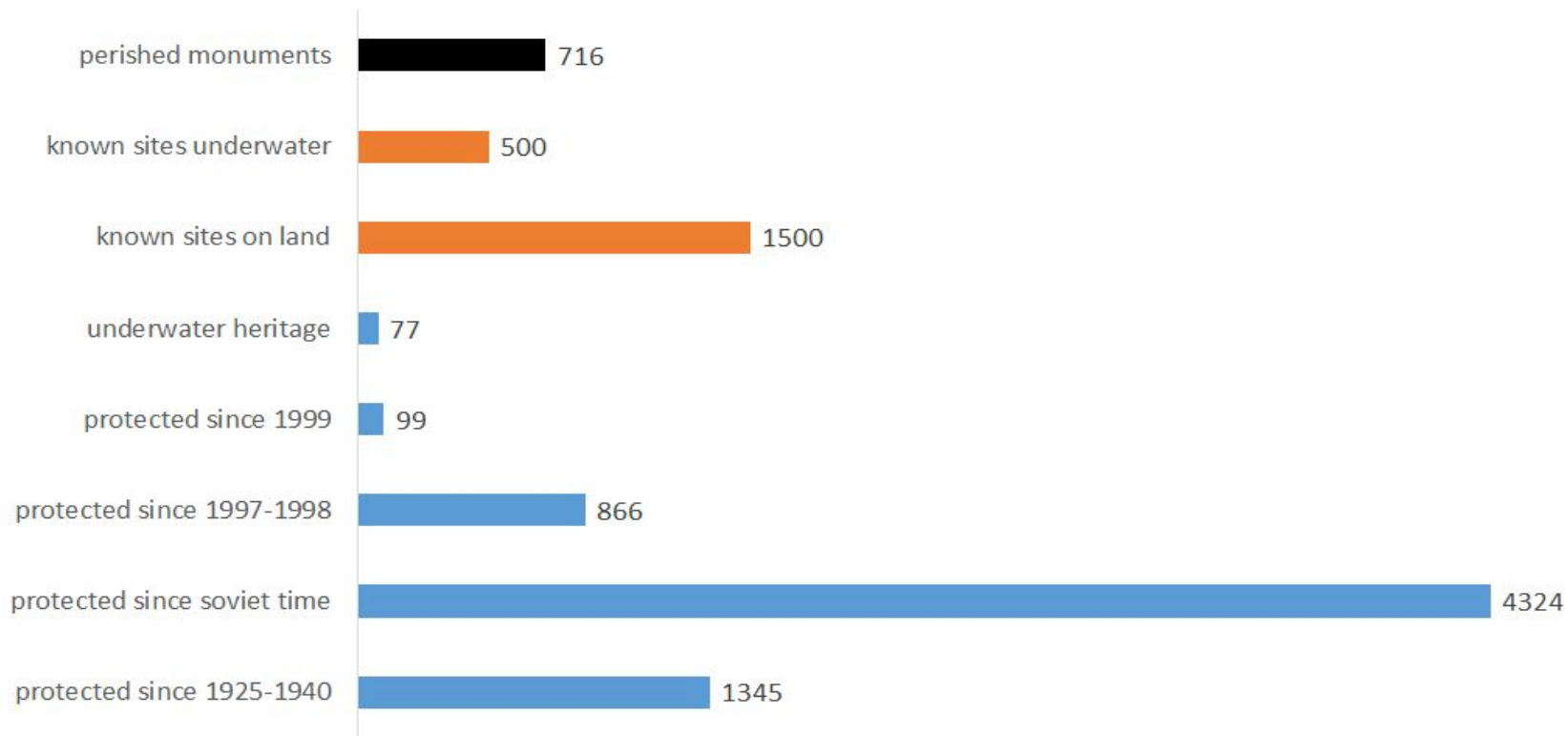
Keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

MKA juhend üldplaneeringu koostamisele

Üldisi soovitusi planeerimisel arheoloogiapärandi puhul

- kui mälestiste ümbrus on heakorrastatud (ei vedele prügi, võsa/puude kasv on kontrollitud), on nende tähendus ja olemus maastikul paremini mõistetav
- planeerimisel hinnata turismipotentsiaali, loodus- ja kultuuriradade võimalusi jms (eriti: linnused, maapealsete rajatistega kalmed, rekonstruktsioonid)
- mälestiste juurde võib kavandada nende paremaks mõistmiseks infotahvleid, elektroonseid nutikaid lahendusi jms
- seni õuealade välistel aladel asuvate mälestiste puhul on juurdepääs igaühele tagatud, mistõttu ka uutes planeeringutes tuleb selle avaliku hüve säilimisega arvestada





MKA juhend üldplaneeringu koostamisele

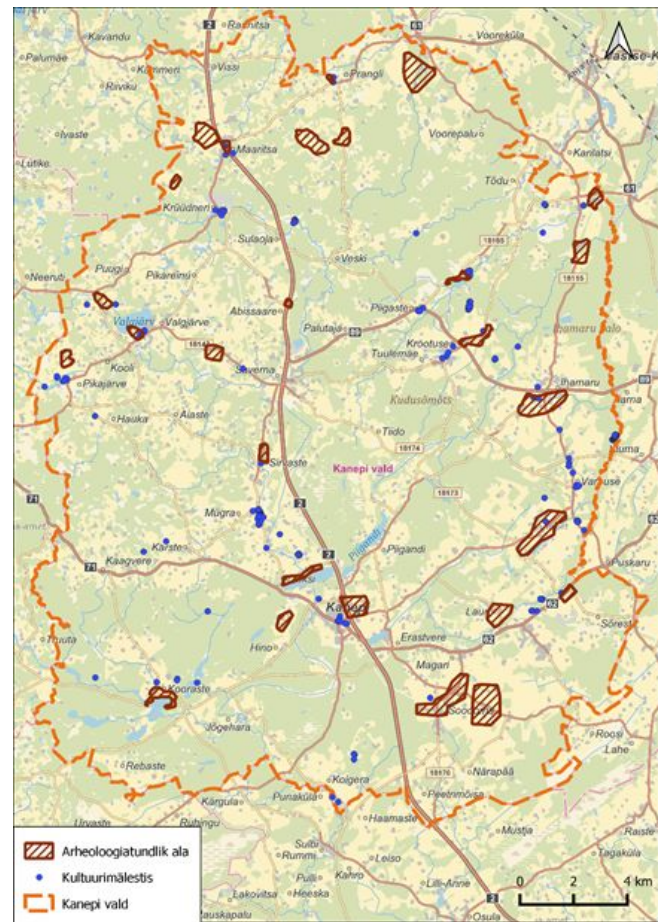
Veel avastamata arheoloogiliselt väärtuslikud alad

- analüüsida eriliselt neid alasid, kuhu planeeringuga nähakse ette võimalus maastikku muutmiseks tegevusteks *või kus maastik on intensiivses majanduslikus kasutuses, millega kaasnevad pinnast puudutavad tegevused*
- arheoloogiliselt väärtuslike alade prognoosimiseks tuleb arvesse võtta riigi kaitse all olevaid arheoloogiamälestisi ja arheoloogilisi leiukohti
- lisaks allikakriitiliselt koondada arheoloogia arhiivides olevad andmed
- teha üldistav analüüs ajalooliste kaartide ning tänapäevase reljeef- ja maakasutuskaartide põhjal



Üldplaneeringud ja arheoloogiapärandi prognoosialad

- Arheoloogiliselt väärtuslike alade prognoosimise alusandmestik:
- Arheoloogiamälestised
- Teadad olevad muistised ja leiukohad
- TÜ andmebaas
- kiviaja leiukohad
- Hobiotsijate otsingukohad, üle antud leiud
- Ajalooolised kaardid
- Ajalooolised kohanimed
- Reljeefkaart
- Rannajooned



Arheoloogiapärand, üldplaneering, ÜP KSH

MuKS § 76 Kohaliku omavalitsuse üksus ja riigi haldusorganid

(1) Kohaliku omavalitsuse üksus ja riigi haldusorganid arvestavad oma ülesannete täitmisel mälestiste, muinsuskaitsealade ja nende kaitsevöönditega, arheoloogiliste leiukohtade ja veealuse kultuuripärandiga ning kooskõlastavad seaduses sätestatud juhtudel ametiga haldusaktide eelnõud ning teatisekohustusega tegevuste lubamise, mille ese on seotud mälestise, muinsuskaitseala, nende kaitsevööndi, arheoloogilise leiukoha või veealuse kultuuripärandiga. **Kui seadusega ei ole kooskõlastamine nõutav, kuid taotletav tegevus on seotud käesoleva seaduse § 26 lõikes 1, § 31 lõikes 3, § 32 lõikes 2, § 52 lõigetes 1–3 ning § 58 lõigetes 1–3 sätestatud töödega, küsib kohaliku omavalitsuse üksus või riigi haldusorgan ameti arvamust.**

Arheoloogiapärand, üldplaneering, ÜP KSH

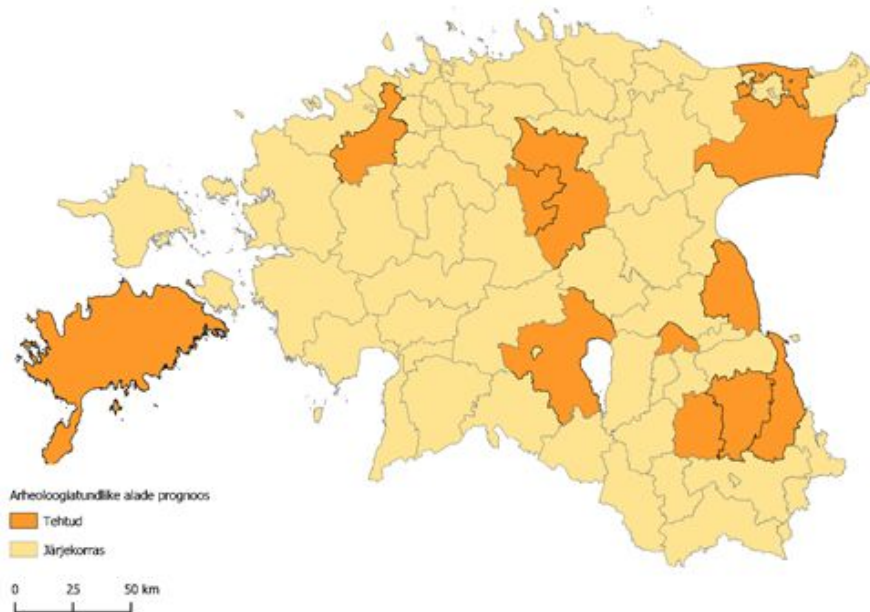
Tuginedes arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, tuleb (MuKSi § 31 lg 3, MuKS § 76):

1) **KMH kohustusega tegevuste kavandamisel** (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus;

2) **prognoositud tõenäolistel arheoloogiapärandirikastel aladel** küsida eelnevalt Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta kõigil juhtudel,

•kus üldplaneering näeb ette detailplaneeringu koostamist.

•kus kavandatakse kaevetöid suuremal kui 300...500...jne m alal.



Kuidas jõuda soovitud tulemuseni?

Saad seda, mida mõõdad – kui püstitame eesmärgi ja mõõdame tulemusi vaid standardiseeritud parameetrites, siis saame standardse tulemuse, kui lisame sinna kultuurilised aspektid, saame **täendusliku tulemuse**.

Pärand on uue kultuuri allikas.

Toimetulek meie keerulise ajalooga aitab meil
tulla määramatusega olevikus!

Täname kaasa mõtlemast!

anni.martin@muinsuskaitseamet.ee

ulla.kadakas@muinsuskaitseamet.ee



MUINSUSKAITSEAMET